

ASPECTE METODOLOGICE ALE ÎNVĂȚĂRII PRIN COOPERARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR

Alexandra NOUR, doctor în pedagogie, lector universitar

Catedra Pedagogie și Metodica Învățământului Primar, UST

Rezumat. Învățarea prin cooperare este o strategie de instruire structurată și sistematizată a grupurilor mici de elevi, astfel încât aceștia să poată lucra împreună urmând ca fiecare membru al grupului să-și îmbunătățească performanțele proprii și să contribuie la creșterea performanțelor celorlalți membri ai grupului. Învățarea prin cooperare răspunde diferitelor obiective. Într-o situație de învățare prin cooperare, interacțiunea este caracterizată de o interdependență pozitivă dintre obiectiv și răspunderea individuală. Ea poate servi aprofundării conceptelor deja cunoscute, introducerii unor noi concepte, perfecționării abilităților, stimulării intereselor și motivarea învățării etc.

Cuvinte-cheie: proces educațional, învățare școlară, învățare prin cooperare, strategie, construcție, performanță școlară.

Summary. Cooperative learning is a strategy of structured and systemized training of small groups of students, so that they can work together for each group member to improve their own performance and contribute to increasing the performance of other group members. Cooperative learning meets different objectives. In a cooperative learning situation, the interaction is characterized by a positive interdependence between the goal and individual responsibility. It can serve to deepen already known concepts, introduce new concepts, improve skills, stimulate interests and motivate learning, etc.

Keywords: educational process, school learning, cooperative learning, strategy, construction, school performance.

Procesul educațional reprezintă principalul subsistem al sistemului de învățământ și este un ansamblu de acțiuni exercitate în mod conștient și sistematic de către agenții educaționali asupra educaților într-un cadru instituțional organizat, în vederea formării personalităților acestora în concordanță cu cerințele idealului educațional [1]. Scopul procesului educațional îl constituie transmiterea unui sistem de cunoștințe, formarea unor capacități, dobândirea de deprinderi, formarea de atitudini în perspectiva autonomizării ființei sub toate aspectele (din punct de vedere cognitiv, afectiv, comportamental etc.). Structura de acțiune a procesului de învățământ vizează activitatea de predare proiectată de profesor și cea de învățare, realizată de elev, ca efect direct și indirect al instruirii. Relația complexă existentă între profesor și elev, realizabilă pe diferite planuri la nivelul procesului educațional, implică prezența următoarelor acțiuni principale: predarea, învățarea, evaluarea [8]. Învățarea școlară este definită ca o activitate cu valoare psihologică și pedagogică, condusă și evaluată în mod direct sau indirect de pedagog, care constă în însusirea, transformarea, acomodarea, ameliorarea, reconstrucția, fixarea și reproducerea conștientă, progresivă, voluntară și relativ interdependentă a cunoștințelor, priceperilor, deprinderilor și atitudinilor [5].

Învățarea școlară, ca variantă a învățării, se definește ca fiind *construire*, elaborare *de sensuri*, asimilare de cunoștințe, schimbare (transformare) intenționată, pozitivă și pe

termen lung a comportamentului elevului, a personalității acestuia. Învățarea școlară este condiționată de o trăire a unei experiențe organizate, saturată de semnificații pedagogice, experiență de tip teoretic și practic, în același timp, modificările putându-se constata în plan cognitiv, afectiv-afectiv, acțional.

Învățarea reprezintă acel tip de proces evolutiv de esență informativ-formativă, constând în dobândirea efectivă de către ființa vie – într-o anumită manieră activă, explorativă – a experienței proprii de viață și pe această bază, în modificarea selectivă și sistematică a conduitei, în ameliorarea și perfecționarea ei controlată și continuă sub influența acțiunilor variabile ale mediului ambiant [10].

Pentru a favoriza învățarea școlară e nevoie ca școlile să promoveze gândirea, curiozitatea, flexibilitatea, comunicarea și exprimarea ideilor, a filosofiilor, a convingerilor. Cu alte cuvinte școlile trebuie să devină centre de stimulare intelectuală a gândirii și învățării. Un mijloc de creare al unui mediu propice învățării eficiente este introducerea metodelor de *învățare prin cooperare* printre metodele de predare- învățare.

Învățarea prin cooperare este o strategie, un plan de acțiune, un construct elaborat ce vizează anumite finalități pentru realizarea cărora recurge la tipuri de activități care operational îmbină, organizează, articulează, programează diverse metode, procedee, mijloace didactice, forme de organizare etc. Strategia didactică a învățării prin cooperare este o modalitate de organizare a activității prin care se realizează schimburile interrelacionale între participanții la activitate, prin procese interumane de cooperare și competiție constructivă (elev/elevi-elev/elevi, elev/elevi-profesor; elev/elevi-grup), stimulând activismul elevului în interacțiunea sa cu materialul de studiu, cu ceilalți, prin procese de acțiune și transformare a informației [5].

Într-o situație de învățare prin cooperare, interacțiunea este caracterizată de o interdependență pozitivă dintre obiectiv și răspunderea individuală. Un element de frustrare întâlnit la mulți profesori, elevi și părinți, în legătură cu învățarea prin cooperare, este acela că de multe ori elevii cei mai buni îndeplinesc cea mai mare parte a sarcinilor, în timp ce ceilalți doar se țin după ei. Pentru ca o grupare în vederea învățării prin cooperare să fie eficientă și ca timpul disponibil al clasei să fie folosit în mod corespunzător, elevii trebuie să aibă responsabilități clare potrivit rolului fiecăruia, obiective ale grupului definite și răspundere individuală. În contextul unei clase, gruparea elevilor le oferă acestora posibilități de a învăța unul de la altul și de a se învăța unul pe celălalt în condițiile specifice lumii reale. Prin organizarea unei clase astfel încât elevii să învețe prin cooperare, scopul final este acela ca ei să se implice activ în procesul de învățare. Gruparea elevilor în perechi sau în grupuri mici sporește șansele ca aceștia să devină implicați. Elevii resimt mai puțină presiune atunci când li se cere să realizeze o sarcină împreună cu un coleg decât atunci când trebuie să facă acest lucru în mod independent.

Învățarea prin cooperare trebuie utilizată în mod strategic. Există momente și locuri potrivite pentru a apela la structuri de grupuri. Cercetările au arătat că structurile de

cooperare sunt mai bune decât cele competitive și bazate pe individualism, atât din punct de vedere al performanțelor școlare, cât și social, indiferent de conținut și de nivelul de învățământ. Elevii văd adesea în școală o organizație bazată pe competiție, în care încearcă să-i depășească pe colegii lor. Cercetările arată că elevii au o atitudine mai bună față de școală, de disciplină și față de profesori atunci când au posibilitatea de a lucra prin cooperare [2]. Această formă de predare nu înseamnă că elevii sunt lăsați pur și simplu să lucreze în grupuri în speranța că activitatea va fi realizată cumva. Scopul acesteia este un proces de învățare într-o formă dedicată ariei de învățare socială din cauza lipsei succesului cognitiv vizibil. Cu toate acestea, expresia „învățare prin cooperare” se concentrează asupra rezultatelor elevilor. Distribuția clară a rolului între membrii grupului este o condiție obligatorie pentru o predare de succes, conform unui model cooperativ. În cadrul acestuia, sarcinile formale care oferă un statut egal al membrilor sunt distribuite și practicate, iar aceasta conduce la o învățare de succes. Însă, este evident că nu fiecare sarcină este potrivită pentru acest tip de predare și, prin urmare, nu se intenționează o relație polarizată între formele de învățare prin cooperare și predarea centrată pe profesor. În cadrul acestui model de predare, profesorul joacă un rol clar și semnificativ. Succesul învățării prin cooperare, așa cum au arătat multe comparații între clase, depinde de elementele de bază:

1. Numele membrilor grupului sunt enumerate în ordine alfabetică.
2. Fiecărei persoane din grup i se atribuie unul din următoarele roluri.

Moderator: Această persoană se asigură că toți membrii înțeleg sarcina de lucru și este, de asemenea, și purtătorul de cuvânt al grupului.

Reporter: Această persoană organizează prezentarea produsului final.

Responsabilul cu materialele: Această persoană se asigură că toate materialele necesare sunt disponibile și că la final, totul a fost pus în ordine.

Planificator: Această persoană se asigură că grupul își gestionează bine timpul și verifică ca grupul să respecte programul său. Această persoană se asigură că grupul își planifică cursul acțiunii într-un mod rezonabil la începutul lucrului împreună și adaptează acest plan în mod corespunzător.

Mediator: Această persoană rezolvă orice probleme din cadrul grupului.

3. Reguli:

a) Unii membri ai grupului au sarcini de lucru /roluri speciale, dar fiecare persoană este responsabilă de întregul proces și de rezultatele grupului; b) Dacă profesorului sau elevului lider i se va adresa o întrebare, întregul grup trebuie să decidă ce întrebare trebuie adresată. Astfel, grupul decide în mod colectiv cu privire la întrebare. Liderii nu răspund întrebărilor individuale pe durata acestui proces de grup; c) Fiecare grup este responsabil de prezentare. Fiecare membru al grupului este responsabil de răspunsul la fiecare întrebare. Este important ca elevii să își păstreze rolurile pentru o perioadă mai lungă de timp, acest lucru conferă o anumită siguranță, accelerează învățarea și îmbunătățește performanța grupului.

Învățarea prin cooperare are următoarele avantaje:

- elevii se ajută unii pe alții să învețe, împărtășindu-și ideile;
- stau unii lângă alții, explică ceea ce știu celorlalți, discută fiecare aspect al temei pe care o au de rezolvat împreună, se învață unii pe alții;
- copiii trebuie să fie capabili:
 - să asigure conducerea grupului;
 - să coordoneze comunicarea;
 - să stabilească un climat bazat pe încredere;
 - să poată lua decizii;
 - să medieze conflicte;
 - să fie motivați și să acționeze conform cerințelor profesorului [2, 5].

Cadrul didactic realizează următoarele acțiuni:

- Aranjează mobilierul din clasă în mod corespunzător. Ideală este formarea unor grupuri de câte patru copii, aranjați de o parte și de alta a unei măsuțe;
- Stabilește criteriul de grupare (sexul, prietenii, nivelul abilităților într-un anumit domeniu, prin numărători, diferite jocuri etc.) și dimensiunea grupului (între 2 și 6 copii);
- Stabilește regulile de lucru (se vorbește pe rând, nu se atacă persoana ci opinia sa, se consultă între ei, nu se monopolizează discuția, nu rezolvă unul singur sarcina, se lucrează cu culori diferite etc.);
- Explică foarte clar obiectivele activității, specifică timpul pe care îl au copiii la dispoziție.

Învățarea prin cooperare presupune acțiuni conjugate ale membrilor binomului educațional (elevi și profesori) în atingerea scopurilor comune prin influențe de care beneficiază toți cei implicați. Colaborarea se axează pe sarcini, iar cooperarea pe procesul de realizare a sarcinii. Cooperarea este o formă de interacțiune superioară în cadrul învățării, incluzând colaborarea. Învățarea prin cooperare este o metodă didactică activă pentru că:

- Presupune *interacțiuni verbale și socio-afective nemijlocite între elevi*, grație cărora se dezvoltă *competențe intelectuale și sociale* transferabile în diverse contexte formale sau informale și se asigură progresul cognitiv (amintim câteva competențe pe care elevii și le dezvoltă cooperând: capacitatea de comunicare, de a construi un punct de vedere, de a asculta opinia celorlalți, de a lua în considerare punctul de vedere al interlocutorului, de a argumenta, de a reacționa, de a înțelege complexitatea situației s.a.)
- *Reflecția și gândirea colectivă*, fac ca fiecare grup să trăiască propriul său ritm reflexiv și de învățare, propriul tempou.
- *Elevii învață nu unii alături de alții, ci unii în relație și împreună cu alții*, se exersează în a reflecta împreună, aprofundând în mod colectiv o problemă dificilă de rezolvat; interacțiunile și confruntările dintre membrii grupului permit informației să circule în interiorul grupului și să fie ulterior transmisă de către grup.

- Încurajează la elevi o *atitudine deschisă, activă*, bazată pe inițiativă personală și pe imaginația lor, precum și pe abilitățile lor de a ieși din situații complexe.
- Favorizează *angajarea intensă a elevilor în rezolvarea sarcinilor de învățare* și sporirea semnificativă a eforturilor pe care ei le depun în acest sens.

Într-un grup, munca este mai construită, mai bogată și, în același timp, greutatea sarcinilor și responsabilitatea față de sarcini sunt egal și echitabil împărțite între membrii acestuia. Activitățile comune realizate în grup fac să apară și să se dezvolte spiritul de cooperare, de echipă, deschiderea către ceilalți, devotamentul față de grup și față de interesele lui, aderarea la scopurile și obiectivele acestuia.

În cadrul învățării prin cooperare, elevul gândește prin sine-însuși, își poate etala liber reflecțiile, interogațiile, criticile și propune soluțiile sale provizorii, cărora urmează să le verifice relevanța. Rezultă că avem de-a face cu o responsabilitate colectivă, dar și individuală, fiecare elev construindu-și autonomia necesară învățării. Învățarea cooperativă valorizează schimburile și mizează pe o logică a învățării care ține cont de opiniile elevilor, pe care le face să se confrunte între ele, cu conținuturile/textele date și cu profesorul. Beneficiul acestui tip de învățare constă atât în progresul cognitiv realizat de elevi, cât și în descoperirea pedagogică a celuilalt și a unei alte lungimi de undă de schimb intelectual, comunicare și cooperare în muncă, în participarea activă și interactivă la reflecția comună, generală, a comunicării educaționale.

Bibliografie

1. Callo T. ș.a. Educația centrată pe elev. Ghid metodologic. Chișinău: Print-Caro SRL, 2010. 171 p.
2. Bocoș M. Instruirea interactivă. Repere axiologice și metodologice. Iași: Editura Polirom, 2013. 75 p.
3. Cerghit I. Metode de învățământ. București: EDP, 2006. 155 p.
4. Cristea S. Conținuturile și formele generale ale educației, volumul 4. București: Editura Polirom, 2017. 186 p.
5. Dumitru I.-Al. Consiliere psihopedagogică. Iași: Editura Polirom, 2010. 210 p.
6. Neacșu I. Instruire și învățare: Teorii. Modele. Strategii. București: Editura Științifică, 1999. 282 p.
7. Negovan V. Psihologia învățării. Ediția a II-a. București: Editura Universitară, 2010.
8. Panico V. Teoria și metodologia educației: Suport de curs. Ch.: UST, 2018. 122 p.
9. Partășcu D., Vinnicenco E. Ghid metodic pentru aplicarea tehnologiilor educaționale în învățământul primar. Chișinău, 2017. 202 p.
10. Sălăvăstru D. Psihologia învățării. Iași: Editura Polirom, 2009. 228 p.